

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Згідно з п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, полягає у тому, що винувата особа, реалізуючи умисел на позбавлення життя потерпілого, усвідомлює, що застосовує небезпечний для життя не тільки однієї конкретної людини спосіб убивства. Важливою умовою для кваліфікації дій винуватої особи саме за цією ознакою умисного вбивства має бути об'єктивна реальність такої небезпеки для життя інших сторонніх осіб, які перебувають на місці вчинення злочину. Винувата ж особа повинна усвідомлювати, що спосіб, який вона застосовує, небезпечний для життя не тільки конкретної людини, яку вона хоче вбити.

Ухвалу суду касаційної інстанції скасовано, а справу направлено на новий касаційний розгляд, оскільки висновок суду касаційної інстанції про наявність у діях засудженого кваліфікуючої ознаки, передбаченої п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України, — неправильний

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 24 січня 2013 р.
(в и т я г)

Апеляційний суд Одеської області вироком від 14 грудня 2009 р. засудив: Б. — за пунктами 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 КК до покарання у виді довічного позбавлення волі з конфіскацією всього майна, за ч. 1 ст. 263 КК до позбавлення волі на строк чотири роки.

На підставі ст. 70 КК Б. визначено остаточне покарання — довічне позбавлення волі з конфіскацією всього майна; Х. — за пунктами 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 КК до покарання у виді довічного позбавлення волі з конфіскацією всього майна, за ч. 1 ст. 263 КК до позбавлення волі на строк чотири роки, за ч. 1 ст. 309 КК до позбавлення волі на строк два роки, за ч. 2 ст. 358 КК до позбавлення волі на строк три роки, за ч. 3 ст. 358 КК до обмеження волі на строк два роки, за ч. 5 ст. 27 і ч. 3 ст. 364 КК до позбавлення волі на строк п'ять років із конфіскацією всього майна, за ч. 5 ст. 27 КК і ч. 1 ст. 366 КК до обмеження волі на строк два роки.

На підставі ст. 70 КК Х. визначено остаточне покарання — довічне позбавлення волі з конфіскацією всього майна.

Колегія суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 10 липня 2012 р. вирок щодо Х. змінила: рішення в частині засудження за ч. 3 ст. 358 КК, ч. 5 ст. 27 КК та ч. 1 ст. 366 КК скасувала і на підставі ст. 49 КК звільнила його від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, а справу закрила. У решті вирок залишено без змін.

Х. і Б. визнано винуватими в умисному вбивстві способом, небезпечним для життя багатьох осіб, із корисливих мотивів, на замовлення, за попередньою змовою групою осіб, учиненому за таких обставин.

Наприкінці лютого 2008 р. особи, щодо яких матеріали кримінальної справи виділено в окреме провадження, замовили Х. вбивство приватного підприємця К. Тоді ж вони домовилися про залучення до

вбивства як виконавця громадянина Російської Федерації Б. та про винагороду в сумі 50 тис. дол. США.

На початку березня 2008 р. Х. у телефонній розмові з Б. погодився вбити К. на замовлення.

Тоді ж із ініціативи осіб, щодо яких матеріали справи виділено в окреме провадження, орендовано для проживання Б. двокімнатну квартиру, придбано два мобільних телефони, за допомогою яких Х. і Б. мали підтримувати зв'язок під час підготовки та вчинення злочину; через підставних осіб придбано автомобіль, право на управління яким було надано Х.; передано останньому пістолет-кулемет калібру 7,65 мм з глушником і два магазини із 40 патронами, які той перевіз до орендованої квартири для Б., куди останній приїхав 15 березня 2008 р. для виконання вбивства К.

У процесі підготовки до злочину Х. і Б. упродовж 15—17 березня 2008 р. неодноразово приїжджали до автостоянки, де К. паркував свій автомобіль. Вони оглянули двір будинку, де проживав потерпілий, й обрали його за місце вчинення злочину. Також в районі військового полігону випробували придатність до дії пістолета-кулемета.

Увечері 17 березня 2008 р. Б. і Х. автомобілем приїхали до будинку й стали чекати К. Як тільки той приїхав і пішов у бік двору будинку, Б. із пістолетом-кулеметом увійшов у той же двір і став чекати К. біля гаражів. Х. за домовленістю з Б. підїхав до перехрестя, де очікував на Б., щоб після вбивства разом утекти з місця події, і по мобільному телефону повідомив йому, що К. уже в дворі будинку.

Б., усвідомлюючи, що від його дій у громадському місці та обраного способу вбивства, який є небезпечним для життя багатьох осіб, можуть постраждати перехожі й сторонні особи, автоматичними чергами з пістолета-кулемета вистрелив у К. Від цих пострілів останній впав, а Б. підійшов до нього й зробив два постріли у голову.

Смерть К. настала внаслідок вогнепального кулового сліпого поранення голови з пошкодженням головного мозку.

Після цього Б. із Х. зникли з місця події, а згодом отримали від замовників грошову винагороду.

Х. і Б. засуджені й за інші злочини, вчинені ними за обставин, зазначених у вироку, юридична оцінка яких у заявах не оспорювалась.

У заявах про перегляд ухвали касаційної інстанції захисник, посилаючись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, стверджував, що дії Б. і Х. неправильно кваліфіковано за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК, а дії Х. неправильно розцінено як співвиконавство в умисному вбивстві, оскільки його роль полягала в пособництві цьому злочину, що зумовлює кваліфікацію його дій із посиланням на ч. 5 ст. 27 КК, і просив скасувати судові рішення щодо Б. і Х., а справу направити на новий судовий розгляд.

На обґрунтування заяв захисник долучив копію рішення колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 8 серпня 2006 р., яким виключено з вироку Апеляційного суду м. Києва від 5 травня 2006 р. кваліфікацію дій Особи 2 за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК. У цій справі колегія суддів дійшла висновку, що здійснення у під'їзді будинку з невеликої відстані двох прицільних пострілів із пістолета в Особу 3 і одного в Особу 4 за відсутності даних про реальність небезпеки для інших осіб не свідчить, що обраний спосіб умисного вбивства був небезпечний для життя багатьох осіб.

Як на приклад неоднакового застосування п. 5 ч. 2 ст. 115 КК захисник послався також на ухвалу колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 15 квітня 2008 р. щодо Особи 1. Цим рішенням із вироку Апеляційного суду Одеської області від 26 грудня 2007 р. виключено зазначену кваліфікуючу ознаку з посиланням на відсутність даних про те, що обраний засудженою особою спосіб умисного вбивства всіх мешканців окремо розташованого будинку шляхом підпалу створював небезпеку для життя інших осіб.

Для порівняння неоднакового застосування норм кримінального закону щодо ролі співучасників та юридичної оцінки їх діянь захисник надав копію ухвали Верховного Суду України від 27 лютого 2007 р. щодо Особи 3, в якій, на його думку, за аналогічних цьому злочину обставин констатується кваліфікація як пособника дій Особи 11, яка не брала участі в безпосередньому позбавленні життя потерпілого.

Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України заслухала доповідь судді, пояснення захисника про необхідність задоволення заяви з указаних у ній підстав, прокурора про відмову в задо-

воленні заяви у зв'язку з відсутністю неоднаковості у правозастосуванні, перевірила матеріали справи, обговорила доводи, зазначені в заявах, і дійшла висновку, що вони підлягають частковому задоволенню.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК 1960 р. однією з підстав для перегляду Верховним Судом України судових рішень, що набрали законної сили, є неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень.

Перегляд судових рішень із зазначеної підстави передбачає перевірку висновку про застосування норми матеріального права судом касаційної інстанції у порівнянні з висновком, якого суд касаційної інстанції дійшов у порівнюваному рішенні.

Згідно з ухвалою Верховного Суду України від 8 серпня 2006 р. спосіб учинення Особою 2 замаху на умисне вбивство Особи 3 і Особи 4, який полягав у здійсненні прицільних пострілів із вогнепальної зброї з невеликої відстані в під'їзді будинку, розцінено не як небезпечний для життя багатьох осіб.

В оспореному рішенні встановлено, що Б. здійснював постріли з пістолета-кулемета у дворі житлового будинку тоді, коли на місці події сторонніх осіб не було. З повідомлення Х. він знав, що до нього йде саме потерпілий, стріляв у нього фактично прицільно з невеликої відстані.

Порівняльний аналіз цих рішень касаційного суду свідчить про наявність у діях засуджених осіб подібних суспільно небезпечних діянь та про можливість перегляду оспореного рішення із зазначеної підстави.

Згідно з п. 5 ч. 2 ст. 115 КК умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, полягає в тому, що винувата особа, реалізуючи умисел на позбавлення життя потерпілого, усвідомлює, що застосовує спосіб убивства, небезпечний для життя не тільки однієї конкретної людини. Важливою умовою для кваліфікації дій винної особи саме за цією ознакою умисного вбивства має бути об'єктивна реальність такої небезпеки для життя інших сторонніх осіб, які перебувають на місці вчинення злочину. Суб'єктивно ж винувата особа повинна усвідомлювати, що застосовує спосіб, який становить небезпеку для життя не лише тієї конкретної людини, яку вона хоче вбити, але й для іншої, хоча б однієї людини.

Реальність небезпечності способу вбивства повинна оцінюватися не абстрактно, а в конкретній обстановці вчинення злочину. Зокрема, в цьому конкретному випадку для з'ясування наявності чи відсутності реальної небезпеки для життя інших

осіб необхідно встановити факт перебування сторінних осіб у місці, в напрямку якого здійснювалися постріли.

Зазначене нормативне тлумачення кваліфікуючої ознаки умисного вбивства в зіставленні з установленими судом фактичними обставинами діяння, вчиненого Б. за попередньою змовою з Х., а також правова оцінка касаційного суду в порівнюваному рішенні дають підстави стверджувати, що висновок касаційної інстанції про наявність у діях Б. та Х. кваліфікуючої ознаки, передбаченої п. 5 ч. 2 ст. 115 КК, неправильний і підлягає перегляду.

Стосовно заяви захисника в інтересах засудженого Х., роль якого у вбивстві, на його думку, полягала у пособництві, що зумовлює кваліфікацію дій засудженого з посиланням на ч. 5 ст. 27 КК, то в її задоволенні слід відмовити.

В ухвалі Верховного Суду України від 27 лютого 2007 р., яка, на думку захисника, переконує у відсутності в діях Х. ознак співвиконавства, немає фактичних даних про вчинення Особою 11 суспільно небезпечного діяння, подібного до того, яке інкриміноване Х. Як убачається з ухвали, ця особа вироком, який переглядався касаційною інстанцією, не засуджувалась і юридична оцінка його діянням не надавалась. За таких обставин лише згадка в ухвалі про те, що Особа 11 була пособником у злочині, не означає, що вона була співучасником злочину.

У заявах захисник також просив скасувати вирок Апеляційного суду Одеської області від 14 грудня 2009 р. Його прохання в цій частині задоволенню не підлягає, оскільки відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК 1960 р. предметом перегляду Верховним Судом України є виключно рішення касаційного суду.

Установлену помилковість правових висновків суду касаційної інстанції не може бути усунуто за чинними правилами перегляду зазначеного рішення без втручання у вирок апеляційного суду. Тому за відсутності іншого законодавчо визначеного способу забезпечення виконання завдань кримінального судочинства Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України змушена застосувати найприйнятніший спосіб захисту порушеного права через відновлення касаційного перегляду, під час якого має бути усунуто зазначене неправильне застосування норми закону про кримінальну відповідальність.

При цьому скасуванню підлягає ухвала касаційного суду в повному обсязі, тобто щодо Б. і Х. як в оспореній частині правозастосування, так і в тій частині, яка в заявах не оспорується, за винятком рішення про звільнення Х. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК. Це зумовлюється необхідністю розв'язання питань, які уповноважений вирішити лише суд касаційної інстанції (зокрема, визначення остаточного покарання за сукупністю злочинів).

Керуючись п. 15 розд. XI «Перехідні положення» КПК і статтями 400¹², 400²⁰, 400²¹, 400²², 400²³ КПК 1960 р., Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України постановила скасувати ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10 липня 2012 р. щодо Б. і Х., за винятком рішення про звільнення Х. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК, а справу направила на новий касаційний розгляд.